

พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน: รูปแบบเชิงทฤษฎี การวัด และปริทัศน์งานวิจัย

Teacher–Student Interpersonal Behavior: Theoretical Model, Assessment, and Research Review

ประสาธ อิศรปรีดา และธีรประภา ทองวิเศษ

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอรูปแบบเชิงทฤษฎี แนวการวัดพฤติกรรม และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยได้เน้นรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครู (Model for Interpersonal Teacher Behavior: MITB) ซึ่งได้จำแนกลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูต่อผู้เรียนออกเป็น 8 ประเภท คือ พฤติกรรมแบบผู้นำ แบบผู้คอยช่วยเหลือและเป็นมิตร แบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจ แบบให้มีอิสระและให้รับผิดชอบ แบบไม่อยู่กับร่องกับรอย แบบแสดงความไม่พึงพอใจ แบบชอบตักเตือน และแบบเข้มงวดกดขี่ ในการวัดพฤติกรรมแต่ละประเภท สามารถวัดจากการรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนด้วยการใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากนิยามปฏิบัติการ การทบทวนงานวิจัยในบทความนี้ทั้งหมดได้นำมาจากผลงานที่ทำทั้งในประเทศแถบตะวันตกและในแถบเอเชีย ผลการวิจัยที่นำเสนอได้ให้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนแต่ละลักษณะมีความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและลบกับผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของผู้เรียน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงเหลือคำถามที่เป็นโจทย์วิจัยที่ควรศึกษาในอีกหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษากับผู้สอนและผู้เรียนในประเทศไทย

คำสำคัญ: สัมพันธภาพระหว่างผู้สอน-ผู้เรียน/รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอน/การวัดพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอน-ผู้เรียน

Abstract

This article purposes to present a theoretical model, assessment, and research review involving interpersonal behavior between teacher and student. The Model for Interpersonal Teacher Behavior (MITB) be emphasized, which divides teacher interpersonal behaviors into 8 categories, namely leadership, helpful/friendly, understanding, student

responsibility/freedom, uncertain, dissatisfied, admonishing, and strict. These variables can be measured through questionnaire as perceived by students on teacher interpersonal behavior, constructed based on operational definition. Related researches conducted both in Western and in Asia countries. The research findings reveal both in positive and negative relationship between teacher interpersonal behavior and students' learning outcomes of cognitive and affective domains, however, some research questions still remain to continue study, particularly investigate with teachers and students in Thailand.

KEYWORDS: INTERACTION BETWEEN TEACHERS-STUDENTS/MODEL FOR INTERPERSONAL TEACHER BEHAVIOR/MEASUREMENT OF TEACHERS-STUDENTS INTERPERSONAL BEHAVIOR

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ล้วนให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเน้นพัฒนาสมรรถนะของเด็กและเยาวชนเชิงรุก เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความพร้อมต่อการดำรงชีวิต และการทำงานให้ประสบความสำเร็จในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ในการพัฒนาสมรรถนะต่าง ๆ นั้น จะเน้นสร้างเสริมทั้งคุณลักษณะภายในตัวบุคคลที่เป็นคุณค่าหลัก (core values) สมรรถนะทางสังคม และสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (ทวิกา ตั้งประภา. 2556) รวมทั้งสมรรถนะในการจัดการความรู้ของผู้เรียน (เบญญาภา คงมาลัย และ ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. 2558) ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาได้มุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเรียนการสอนกับผลลัพธ์ด้านสมรรถนะที่เกิดกับผู้เรียน ความสนใจเรื่องนี้ได้ส่งผลให้เกิดการศึกษาพฤติกรรมของครูผู้สอนมากขึ้น มีการวิจัยหลายเรื่องที่ยืนยันว่า ประสิทธิภาพของการสอนเกิดขึ้นจากตัวแปรหลายตัว ในจำนวนนั้นได้แก่ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในห้องเรียน (Reynolds, 1995) ในส่วนของพฤติกรรมของครูที่ส่งผลต่อผลการเรียนของเด็กนั้น ก็ประกอบด้วยพฤติกรรมการปฏิบัติของครูในหลายลักษณะ เช่น การสอนให้เข้าใจง่าย การให้ผลสะท้อนกลับ การจัดการชั้นเรียน และการสื่อสารเกี่ยวกับการคาดหวังของครู เป็นต้น (Creemers, 1994)

การวิจัยในระยะหลัง ได้ให้ความสนใจในประเด็นบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของชั้นเรียนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการเรียนการสอน ตัวแปรที่สำคัญมากตัวแปรหนึ่งที่ได้รับการสนใจจากนักการศึกษาอย่างกว้างขวาง ก็คือสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียน den Brok, Brekelmans, & Wubbles (2004); Wubbles et al. (2006) ได้สรุปไว้ว่า สัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญมากที่สุดองค์ประกอบหนึ่ง ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน เพราะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดการชั้นเรียน เจตคติและแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนในทุกสาขาวิชาที่ศึกษา บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอพื้นฐานแนวคิดเชิงทฤษฎีโดยเน้นเกี่ยวกับรูปแบบ

พฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนต่อผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ นำเสนอตัวอย่างแนวการวัดพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนต่อผู้เรียนในแต่ละลักษณะเหล่านั้น รวมทั้งการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพยายามวิเคราะห์ข้อจำกัดของวิธีการวิจัย และสังเคราะห์ผลสรุปการวิจัยดังกล่าว เพื่อหาคำตอบจากคำถามที่ว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนต่อผู้เรียนมีความสัมพันธ์หรือส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งด้านพุทธิพิสัยและเจตพิสัยอย่างไร ซึ่งจะเป็นแนวทางและข้อคิดในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและการดำเนินการศึกษาวิจัยต่อไป

รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

คำว่า สัมพันธภาพ (Interpersonal) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยใช้การสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกด้วยวาจาหรือด้วยภาษาท่าทาง ด้วยเหตุนี้ แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจึงเน้นที่ระบบการสื่อสาร เพราะระบบการสื่อสารจะอธิบายให้เห็นบรรยากาศในชั้นเรียน ซึ่งเป็นระบบที่มีความต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง เมื่อผู้เรียนได้เรียนกับผู้สอนในช่วงโมงใหม่ในเนื้อหาใหม่ ก็จะมีสัมพันธภาพที่ก่อให้เกิดความประทับใจในช่วงโมงใหม่นั้น และเป็นเช่นนี้เรื่อยไป หลังจากบทเรียนแรก ผู้เรียนก็จะวินิจฉัยเบื้องต้นได้ว่า สัมพันธภาพที่เขามีต่อผู้สอนบนพื้นฐานของประสบการณ์ที่ได้รับเป็นเช่นไร พอถึงช่วงโมงที่สอง ผู้สอนอาจมีพฤติกรรมสัมพันธภาพแตกต่างจากช่วงโมงแรก ซึ่งผู้เรียนต้องปรับแนวคิดที่มีต่อผู้สอนซ้ำอีก เมื่อเวลาผ่านไป ภาพที่ผู้เรียนรับรู้ในพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนก็จะคงที่และเปลี่ยนแปลงได้ยาก (Blumenfield, & Meece, 1985)

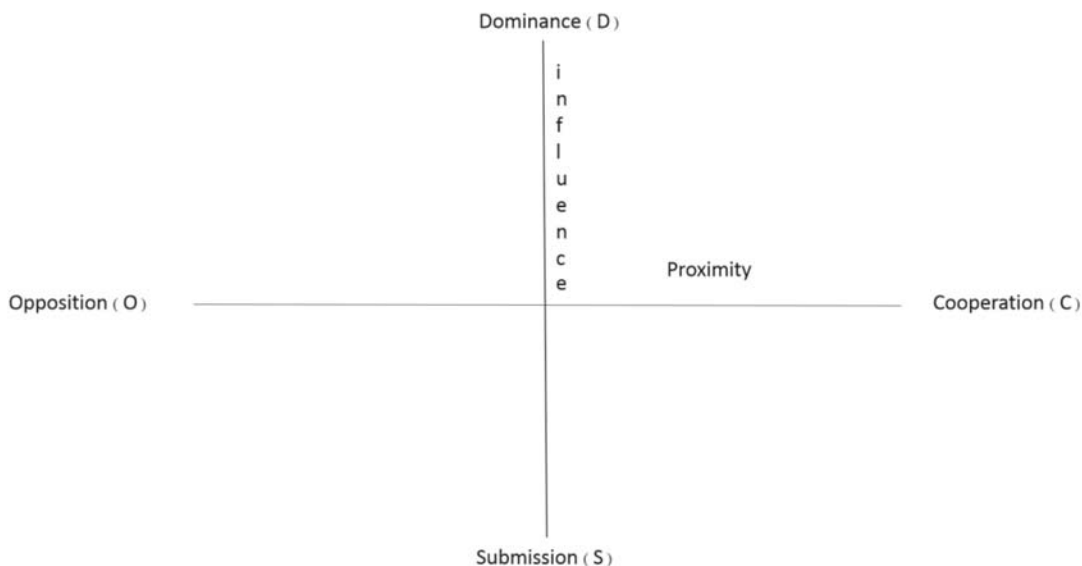
กลวิธีการสื่อสารของผู้สอนที่หลากหลายจะส่งผลต่อสัมพันธภาพกับผู้เรียนหลายรูปแบบ ผู้สอนบางคนมีลักษณะกระฉับกระเฉง เอาจริงเอาจัง แต่บางคนเป็นคนมีเมตตาปราณี โอนอ่อนน้อม บางคนดูห่างเหินกับผู้เรียน แต่ครูผู้สอนบางคนดูสนิทสนมเข้าใกล้ จากการรับรู้ของผู้เรียนต่อพฤติกรรมของผู้สอนเช่นนี้ จึงเกิดการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักศึกษาขึ้น

รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนกับผู้เรียน เกิดขึ้นจากแนวคิดของ Leary (1957) ต่อมา Wubbels, Creton, & Hooymayers (1985) ได้นำมาปรับปรุง และเรียกชื่อว่า Model for Interpersonal Teacher Behavior หรือ MITB ใน MITB ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพของครู โดยอธิบายว่าประกอบด้วย 2 มิติ คือ

1. มิติการบังคับควบคุม (Influence Dimension) เป็นมิติที่แสดงการมีอิทธิพลของผู้สอนต่อผู้เรียน เช่น การใช้อำนาจ การควบคุม การสั่งการ เป็นต้น
2. มิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) เป็นมิติที่แสดงถึงความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดกันของผู้สอนกับผู้เรียน เช่น การแสดงความเป็นมิตร การช่วยเหลือเกื้อกูล การร่วมมือ เป็นต้น

มิติการบังคับควบคุม และมิติความใกล้ชิดดังที่กล่าวข้างต้นนี้ สามารถแสดงด้วยภาพ 1 ซึ่งประกอบด้วยแกนในแนวตั้งและแนวนอน ลักษณะของผู้สอนที่อยู่ในเขตมิติการบังคับควบคุม ก็มักมีพฤติกรรมการใช้อำนาจและชี้นำผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน ส่วนลักษณะผู้สอนที่อยู่ในมิติ

ความใกล้ชิดก็จะเน้นความร่วมมือในกระบวนการสื่อสารและการเรียนรู้ ลักษณะของผู้สอนในแต่ละมิตินี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมสัมพันธภาพ พฤติกรรมการสอน และประสิทธิภาพในกระบวนการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน

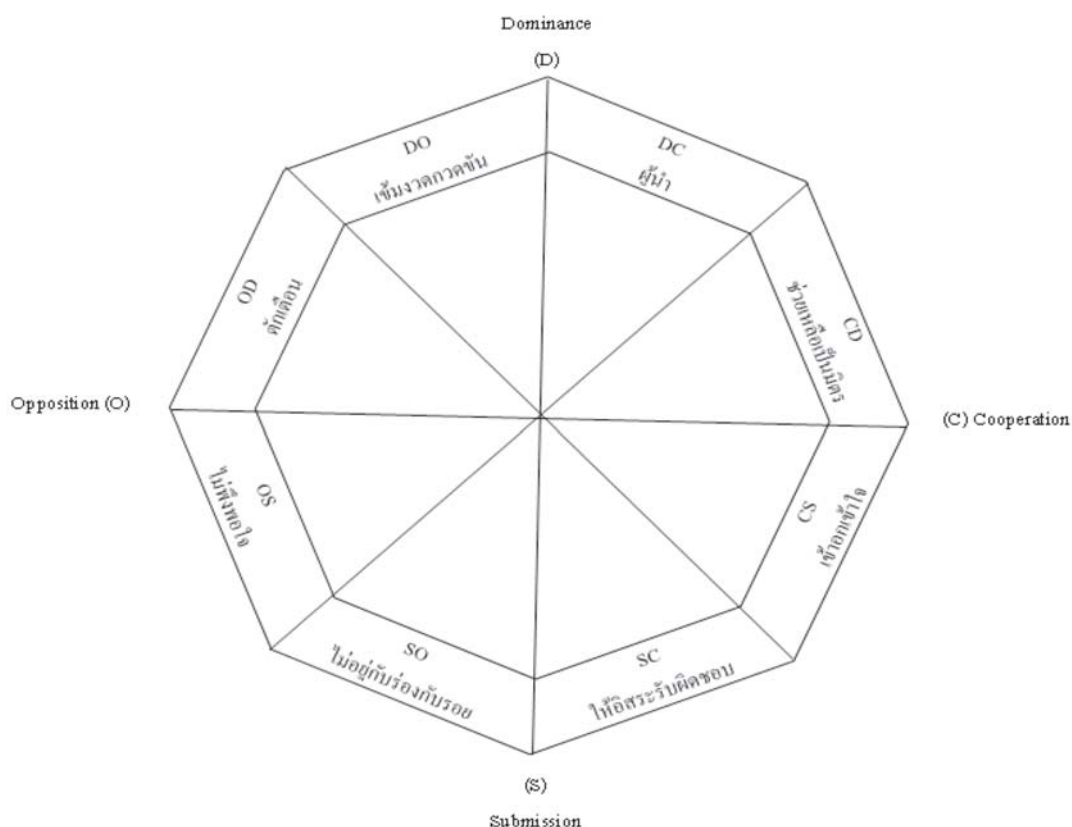

แผนภาพ 1 แสดงมิติการบังคับควบคุม (Influence Dimension) และมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) ของรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพของครู (MITB)

จากภาพ 1 ซึ่งได้แสดงมิติของรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูผู้สอนต่อผู้เรียนนี้ จะเห็นว่า ในมิติการบังคับควบคุม (Influence Dimension) เป็นมิติที่สะท้อนการมีอิทธิพลของผู้สอนต่อผู้เรียน โดยปลายสุดด้านบน คือการใช้อำนาจบังคับ (Dominance: D) และปลายสุดด้านล่าง คือ การอ่อนน้อม (Submission: S) ส่วนมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) เป็นมิติที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดกันของผู้สอนกับผู้เรียน โดยปลายสุดด้านขวาคือการร่วมมือ (Cooperation: C) และปลายสุดด้านซ้าย คือ การต่อต้าน (Opposition: O) และเมื่อพิจารณาจากส่วนของภาพ ก็สามารถแยกออกได้ 4 ส่วน (sectors) หรือ 4 คอแตรนต์ (quadrant) ซึ่ง Wubbels และคณะ (Wubbels et al., 1985) ได้ใช้เป็นแนวในการจำแนกพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูผู้สอนต่อผู้เรียน โดยได้แบ่งส่วนในแต่ละคอแตรนต์ออกเป็นส่วนย่อยอีกคอแตรนต์ละ 2 ส่วนย่อย แต่ละส่วนย่อยแทนลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพ 1 พฤติกรรม รวมทั้งหมดเป็น 8 ประเภทของพฤติกรรม ซึ่งสามารถแสดงด้วยภาพ 8 เหลี่ยม (พิจารณาภาพที่ 2) ลักษณะพฤติกรรมทั้ง 8 ประเภท มีดังนี้

1. พฤติกรรมแบบผู้นำ (leadership) อยู่ระหว่างส่วนของการใช้อำนาจบังคับ (D) และส่วนของการร่วมมือ (C) ใช้ตัวย่อ DC

2. พฤติกรรมแบบผู้คอยช่วยเหลือ/เป็นมิตร (helpful/friendly) อยู่ระหว่างส่วนของความร่วมมือ (C) และส่วนของการใช้อำนาจบังคับ (D) ใช้ตัวย่อ CD
3. พฤติกรรมแบบผู้มีความเข้าใจ (understanding behavior) อยู่ระหว่างส่วนของความร่วมมือ (C) และส่วนของการอ่อนน้อม (S) ใช้ตัวย่อ CS
4. พฤติกรรมแบบให้อิสระและให้รับผิดชอบ (student responsibility and freedom) อยู่ระหว่างส่วนของการอ่อนน้อม (S) และส่วนของความร่วมมือ (C) ใช้ตัวย่อ SC
5. พฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอย (uncertain) อยู่ระหว่างส่วนของการอ่อนน้อม (S) และส่วนของการต่อต้าน (O) ใช้ตัวย่อ SO
6. พฤติกรรมแบบแสดงความไม่พึงพอใจ (dissatisfied) อยู่ระหว่างส่วนของการต่อต้าน (O) และส่วนของการอ่อนน้อม (S) ใช้ตัวย่อ OS
7. พฤติกรรมแบบขบถดักเตือน (admonishing) อยู่ระหว่างส่วนของการต่อต้าน (O) และส่วนของการใช้อำนาจบังคับ (D) ใช้ตัวย่อ OD
8. พฤติกรรมแบบเข้มงวดกวดขัน (strict) อยู่ระหว่างส่วนของการใช้อำนาจบังคับ (D) และส่วนของการต่อต้าน (O) ใช้ตัวย่อ DO

แผนภาพ 2 แสดงรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครู 8 ประเภท ที่มีพื้นฐานจากมิติการ บังคับควบคุม และมิติความใกล้ชิด

จากภาพ 2 จะเห็นว่า ลักษณะสัมพันธ์ภาพแบบผู้นำ (DC) และแบบผู้คอยช่วยเหลือ/เป็นมิตรของครู (CD) ต่างก็อยู่ในส่วนของการใช้อำนาจบังคับ (D) และในส่วนของการร่วมมือ (C) เหมือนกัน แต่ลักษณะแบบผู้นำจะเป็นการใช้การบังคับควบคุมและการชี้นำเด่นชัดมากกว่าการเน้นความร่วมมือ ตัวอย่างเช่น ในการสอน ครูจะสาธิตให้เด็กดู อธิบายแนวคิดหลักการ แล้วมอบหมายงานให้เด็กทำ ทั้งนี้กิจกรรมทั้งหลายอยู่ภายใต้การสั่งการของครู ส่วนครูที่มีลักษณะแบบคอยช่วยเหลือและเป็นมิตรจะตรงกันข้าม คือจะเน้นความร่วมมือมากกว่าการใช้อำนาจบังคับ ตัวอย่างเช่น ครูเดินไปหาเด็กในแต่ละกลุ่มที่ได้รับมอบหมายงาน เพื่อหาทางช่วยเหลือและกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียนของเด็ก เป็นต้น

ในการศึกษาและตรวจสอบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพนี้ Chiew (n.d) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในแถบขวาของแกนตั้งทั้ง 4 พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมแบบผู้นำ แบบผู้คอยช่วยเหลือและเป็นมิตร แบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจ และแบบให้มีอิสระและให้รับผิดชอบ เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงบวก ส่วนลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในแถบซ้ายของแกนตั้งทั้ง 4 พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอย แบบแสดงความไม่พึงพอใจ แบบชอบดักเตือน และแบบเข้มงวดกดขี่ เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงลบ

2. ลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในภาพที่อยู่ใกล้กัน เช่น พฤติกรรมแบบคอยช่วยเหลือและเป็นมิตรกับแบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจหรือพฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอยกับแบบแสดงความไม่พึงพอใจ จะมีลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพคล้ายกันและมีความสัมพันธ์กันสูง

3. ลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในภาพที่อยู่ตรงกันข้ามกัน เช่น ลักษณะพฤติกรรมแบบผู้นำกับพฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอย หรือลักษณะพฤติกรรมแบบผู้มีความเข้าอกเข้าใจกับแบบชอบดักเตือน ก็จะมีลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพที่ตรงกันข้ามที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด

สำหรับลักษณะของครูในรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแต่ละประเภทรานั้น Fisher, Fraser, & Cresswell, (1995) ได้อธิบายและสรุปไว้ ดังมีรายละเอียดในตาราง 1

ลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในแต่ละลักษณะดังที่ได้อธิบายไว้ในตาราง 1 นั้น มีความสำคัญต่อบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน และมีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดแก่ผู้เรียนทั้งด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย ครูผู้สอนที่มีพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงบวก เช่น มีลักษณะแบบผู้นำ หรือแบบเข้าอกเข้าใจ ย่อมก่อให้เกิดการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ซึ่งจะตรงข้ามกับนักเรียนในชั้นเรียนของครูที่มีลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงลบ ที่นักเรียนจะเกิดเจตคติทางลบต่อผู้สอนต่อวิชาที่เรียน ขาดแรงจูงใจ และจะส่งผลทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Chiew, n.d)

นอกจากนี้ รายละเอียดของลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในแต่ละลักษณะที่แสดงในตาราง 1 จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างแบบวัดพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครู ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

ตาราง 1 แสดงประเภทและลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนต่อผู้เรียน

ประเภท	ลักษณะพฤติกรรม
DC : ผู้นำ (leadership)	-มีลักษณะผู้นำ สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว จัดระเบียบ ออกคำสั่ง กำหนดงานให้ทำ ระบุวิธีการดำเนินการ จัดโครงสร้างสถานการณ์ในชั้นเรียน อธิบาย และสามารถรักษาระดับความใส่ใจของผู้เรียน
CD: ช่วยเหลือ/เป็นมิตร (helpful/friendly)	-มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูล แสดงออกถึงความใส่ใจในนักศึกษา ประสานงาน แสดงความเป็นมิตร หรือเห็นอกเห็นใจ ชอบทำให้นักศึกษาขบขัน สร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจแก่นักศึกษา
CS : เข้าอกเข้าใจ (understanding)	-รับฟังด้วยความสนใจ เห็นอกเห็นใจ แสดงความจริงใจ เข้าใจผู้อื่น ยอมรับการขอโทษ มองหาแนวทางตัดลินความแตกต่าง อดทน เปิดใจกว้าง
SC : ให้อิสระและรับผิดชอบ (student responsibility and freedom)	-ให้โอกาสทำงานอย่างเสรี หนุนรอเพื่อให้นักศึกษาปลดปล่อยความข้องใจ ให้อิสระและให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ
SO : ไม่อยู่กับร่องกับรอย (uncertain)	-ลมพัดลมเพ ไม่หลักปักเลน ไม่มีหลักการ ทำตัวไม่ให้เป็นจุดเด่น หรือเป็นจุดสนใจ ชอบขอโทษบ่อยๆขอโทษ ยอมรับคนที่ทำผิด
OS : ไม่พึงพอใจ (dissatisfied)	-มีสีหน้าหน้างบุดบึ้ง รอให้นักศึกษาในชั้นเรียนแสดงความเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่ (pros-cons) แสดงออกถึงความไม่พึงพอใจ เป็นคนเจ้าอารมณ์ ชอบวิจารณ์
OD : ตักเตือน (admonishing)	-มักแสดงความโกรธ เน้นให้นักศึกษาทำงานและตั้งใจเรียน แสดงออกว่าเกิดความรำคาญ ชอบห้าม ตำหนิ ให้แก้ไขในสิ่งที่นักศึกษาทำผิด ชอบลงโทษ
DO: เข้มงวดกวดขัน (strict)	-เคร่งครัด ชอบตรวจสอบ ยุติธรรม ทำให้ชั้นเรียนตื่นตัวตลอด ชั้นเรียนต้องเงียบ มีกฎเกณฑ์/กติกาที่ชัดเจนแน่นอน

การวัดพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ในการวัดระดับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนและผู้เรียนนั้น ส่วนใหญ่มักใช้การวัดจากการรับรู้ของผู้เรียนต่อพฤติกรรมของครูผู้สอน แต่ก็มีไม่น้อยที่ให้ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรมของตนเองว่าได้มีปฏิสัมพันธ์อย่างไรในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้เรียน ในบทความของ den Brok, Brekelmans, & Wubbels (2004) ได้เสนอการวัดระดับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในชั้นเรียน 2 ระดับ คือ ระดับ สาระ (Message Level) และระดับรูปแบบ (Pattern Level)

1. ระดับสาระ (Message Level)

เป็นการใช้แบบสอบถามวัดการรับรู้ของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนตามมิติการบังคับควบคุม (Influence: Dominance-Submission) และมิติความใกล้ชิด (Proximity: Cooperation-Opposition) (ดูภาพ 1) เครื่องมือการวัดเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้อำนาจ (D)		การอ่อนน้อม (S)	
ผู้สอนเป็นผู้กำหนดกิจกรรม- ให้ผู้เรียนปฏิบัติ	5....4....3....2....1....	ผู้เรียนสามารถกำหนด- กิจกรรมให้ตนเองปฏิบัติ	
การร่วมมือ (C)		การต่อต้าน (O)	
ผู้สอนแสดงการยินยอมพร้อมใจ- กับผู้เรียนในการทำกิจกรรม	5....4....3....2....1....	ผู้สอนไม่เห็นชอบกับกิจกรรม- ที่ผู้เรียนทำ	

2. ระดับรูปแบบ (Pattern Level)

การรับรู้ของผู้สอนและผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในระดับรูปแบบนี้ สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามปฏิสัมพันธ์ของครู (Questionnaire on Teacher Interaction (QTI)) ที่ Wubbels, Creton & Hooyamers , (1985) และ Wubbels, & Levy (1991 , 1993) ได้พัฒนาขึ้นโดยมุ่งวัดรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูใน 8 ด้าน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับตามแนวของ Likert ซึ่งการวัดระดับนี้ นักศึกษาสามารถบอกลักษณะสัมพันธ์ภาพของเขากับผู้สอน ที่สามารถบ่งชี้ถึงบรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียนว่าเป็นเช่นไร (พิจารณาตัวอย่างในตาราง 2)

ตาราง 2 แสดงตัวอย่างแบบวัดพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนกับผู้เรียนในระดับรูปแบบ

ลักษณะสัมพันธ์ภาพของครู	ตัวอย่างแบบสอบถาม
DC : แบบผู้นำ	ผู้สอนสามารถทำให้นักศึกษาทุกคนยอมตาม
CD : แบบช่วยเหลือ/เป็นมิตร	ผู้สอนเป็นผู้ที่สามารถพึ่งพาได้
CS : แบบเข้าอกเข้าใจ	ถ้าผู้เรียนมีบางอย่างจะพูด ผู้สอนจะยินดีรับฟัง
SC : แบบให้อิสระและรับผิดชอบ	ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเวลาอิสระ
SO : แบบไม่ยุ่งกับร่อกับรอย	ผู้สอนเป็นคนไม่มีอะไรแน่นอน
OS : แบบแสดงความไม่พึงพอใจ	ผู้สอนแสดงให้นักศึกษารู้สึกว่าด้อยความสามารถ
OD : แบบดักเตือน	ผู้สอนมักตำหนิและห้ามปราม
DO : แบบเข้มงวดกวดขัน	ผู้สอนเป็นคนเจ้าระเบียบ

ในการวัดพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนและผู้เรียนนี้ Wubbels and Brekelmans (2005) ได้อธิบายไว้ว่า ถ้าผู้เรียนประเมินพฤติกรรมสัมพันธภาพของผู้สอนตามแบบสอบถาม QTI ผลที่ได้จะออกมาเป็นสัมพันธภาพของผู้สอนตามการรับรู้ของนักศึกษา (students' perception) ถ้าผู้สอนประเมินตนเอง ผลจะออกมาเป็นการรับรู้ของผู้สอนต่อพฤติกรรมตนเอง (teacher self perception) และถ้าให้ผู้สอนพิจารณาประเมินว่า ครูที่ดีที่ควรจะเป็นน่าจะเป็นอย่างไร ผลที่ออกมา ก็จะเป็นรูปแบบสัมพันธภาพของครูในอุดมคติ (teacher ideal) มีงานวิจัยบางเรื่องพบว่า การประเมินตนเองของผู้สอน จะมีคะแนนสูงกว่า การประเมินของนักศึกษาใน 3 ด้าน คือด้านการเป็นผู้นำ ด้านการช่วยเหลือ/การเป็นมิตร และด้านความเข้าใจ และพบว่าลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพทั้ง 3 ด้านนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแรงจูงใจของนักศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพที่ผู้สอนประเมินตนเองจะมีคะแนนประเมินต่ำกว่าการประเมินจากการรับรู้ของผู้เรียนในด้านการให้นักศึกษามีอิสระและความรับผิดชอบ และพบว่าด้านนี้จะมีความสัมพันธ์เป็นลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียน (Wubbels, & Brekelmans, 2005)

งานวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

จากรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนที่ Wubbels, Creton, & Hooymayers (1985) ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดเริ่มแรกของ Leary (1957) นั้น ได้ก่อให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนในหลายระดับและในหลายสาขาวิชา จากรูปแบบเชิงทฤษฎีของพฤติกรรมสัมพันธภาพ ซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นฐานแนวคิดที่แยกพฤติกรรมออกได้เป็น 2 มิติ คือ มิติการใช้อำนาจควบคุม (Influence Dimension) กับมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) Brekelmans, Wubbels, & Creton (1990) พบว่าการรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูผู้สอนมีความสัมพันธ์กับมิติการบังคับควบคุม ผลวิจัยที่ชัดเจนมากก็คือการศึกษาในกลุ่มเด็กที่เรียนในวิชาฟิสิกส์ ซึ่งพบว่าอิทธิพลของครูเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดตัวแปรหนึ่งในระดับชั้นเรียน (class level) ตัวแปรอื่น ๆ ในระดับชั้นเรียน ได้แก่ วัสดุหลักสูตร จำนวนของบทเรียนต่อสัปดาห์ ขนาดของชั้นเรียน ประเภทของการศึกษา และร้อยละของเพศชายในชั้นเรียน ผลการศึกษาอื่น ๆ ที่พบผลแตกต่างออกไปก็คือ มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างพฤติกรรมความเป็นผู้นำของครู กับความสามารถด้านพุทธิพิสัย (cognitive) ของผู้เรียน (Goh, 1994; Henderson, 1995)

สำหรับมิติความใกล้ชิด ก็มีผลการวิจัยหลายเรื่องที่พบคล้าย ๆ กัน เช่น Evan (1998); Goh (1994); & Henderson, (1995) พบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับมิติความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวแปรพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูในด้านการช่วยเหลือ/เป็นมิตร และในด้านการเข้าใจ นอกจากนี้ยังพบว่า หากผู้สอนถูกผู้เรียนรับรู้ว่าเป็นผู้มีลักษณะร่วมมือสูง คะแนนของผู้เรียนด้านพุทธิพิสัยก็จะสูงมากขึ้นด้วย ซึ่งจะตรงข้ามกับอีกข้อหนึ่งคือ ข้อของการต่อต้าน (Opposition) ที่ได้พบว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพของครูผู้สอนที่มีลักษณะไม่อยู่กับร่องกับรอย (uncertain) ลักษณะไม่พึงพอใจ (dissatisfied) และลักษณะชอบตักเตือน (admonishing) จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผลการเรียนทางด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียนต่ำลง

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของครูด้านความใกล้ชิด กับผลการเรียนด้านพุทธิปัญญา ไม่เป็นเชิงเส้นตรงเสมอไป Rawnsley (1997) รายงานว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในมิติความใกล้ชิดกับผลการเรียนด้านพุทธิพิสัยมีความสัมพันธ์กับแบบเส้นโค้ง กล่าวคือ เขาพบว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในมิติความใกล้ชิดต่ำก็จะมีผลการเรียนต่ำ การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพในมิติความใกล้ชิดระดับกลาง ๆ จะมีผลการเรียนระดับสูงสุด และการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระดับสูงจะมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนต่ำลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ den Brok (2001); และ den Brok, Brekelmans, & Wubbels (2004) นอกจากนี้ Rawnsley ยังพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงลบของครู เช่น ลักษณะแบบไม่พึงพอใจและแบบชอบดักเตือน มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยต่ำ ขณะเดียวกันก็พบว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงบวกของครู เช่น ลักษณะแบบเป็นมิตรและช่วยเหลือ และแบบเข้าอกเข้าใจมีความสัมพันธ์ต่ำกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือผลการเรียนด้านพุทธิพิสัยเช่นกัน การรายงานนี้นับว่าแตกต่างและขัดแย้งกับงานวิจัยของคนอื่น ๆ จึงทำให้ข้อสรุปผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่ชัดเจนนัก

นอกจากการศึกษาในแถบประเทศตะวันตกแล้ว ก็ได้มีการศึกษาในแถบเอเชียด้วยเช่นกัน Wei & den Brok (2009) ได้ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูสอนภาษาอังกฤษสำหรับชาวต่างชาติ (English as a Foreign Language (EFL)) ในระดับมัธยมศึกษาในประเทศจีน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในแถบตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ ซึ่งเขาได้ประเมินพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูด้วยแบบสอบถาม QTI เครื่องมือนี้ได้มีการหาค่าคุณภาพด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามแนวของครอนบัค และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสนับสนุนกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศตะวันตก คือพบว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแบบไม่อยู่กับร่องกับรอยมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือสามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์โดยรวมเอาตัวแปรพื้นฐาน (เช่น เพศ อายุ และระดับชั้นเรียน) เข้าไปเป็นตัวพยากรณ์ร่วมด้วย คะแนนพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแบบร่วมมือ กลับไม่สามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้

ในส่วนของด้านจิตพิสัย (affective) ของผู้เรียนนั้น ก็มีคำถามว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนหรือไม่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีผลการวิจัยยืนยันว่า พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนและผู้เรียน มีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดกับผู้เรียนด้านจิตพิสัยที่คงเส้นคงวามากกว่าด้านพุทธิพิสัยนอกจากนี้ ยังพบว่าพฤติกรรมของผู้สอนทั้งในมิติการใช้อำนาจควบคุมและมิติความใกล้ชิดต่างก็มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลที่เกิดในจิตพิสัยของผู้เรียน โดยเฉพาะแรงจูงใจในการเรียน และยังพบว่า พฤติกรรมในมิติความใกล้ชิด จะส่งผลต่อแรงจูงใจมากกว่ามิติการใช้อำนาจบังคับ (den Brok et al., 2004) Brekelmans et al (1990) พบว่า ในห้องเรียนวิชาฟิสิกส์ พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนในมิติความใกล้ชิด กับแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียน จะมีความสัมพันธ์ทางบวกที่ชัดเจน คือ ยิ่งผู้เรียนมีการรับรู้พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของผู้สอนในมิติความใกล้ชิดมากผู้เรียนก็จะยิ่งมีแรงจูงใจในการเรียนสูงมากยิ่งขึ้น

ไปด้วย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเรื่องอื่นที่สนับสนุนผลการศึกษานี้ เช่นพบว่าพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูประเภทที่คอยช่วยเหลือ/เป็นมิตร และมีความเข้าใจเข้าใจผู้เรียนของผู้สอน จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น ความเพียรพยายามของผู้เรียน (Brekelmans, Wubbels, & den Brok, 2002; Van Amelsvoort, 1999)

ผลการศึกษาน่าสนใจอื่น ๆ มีอีกหลายเรื่องที่พบผลที่สอดคล้องกัน เช่น พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูแบบความเป็นผู้นำ การช่วยเหลือ/เป็นมิตร กับผลที่เกิดด้านจิตพิสัยของผู้เรียน ในขณะเดียวกันก็พบความสัมพันธ์ทางลบระหว่างพฤติกรรมสัมพันธภาพแบบดักเตือนแบบไม่พึงพอใจและแบบเข้มงวดกดขี่ของครู กับจิตพิสัยที่เกิดกับผู้เรียน (Evans, 1998; Goh, 1994; Henderson, 1995; Rawnsley, 1997; Van Amelsvoort, 1999) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูกับแรงจูงใจในการเรียนวิชานั้น ๆ ของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านตัวแปรอื่น ๆ เช่น กระบวนการวางแผนเรียบเรียงในการเรียน เป็นต้น (Van Amelsvoort, 1999)

งานวิจัยที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ การศึกษาของ Telli, den Brok & Cakiroglu (2007-2008) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูกับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เรียนวิทยาศาสตร์ในประเทศตุรกี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับเกรด 9-11 จำนวน 2,342 คน โดยสุ่มจากโรงเรียนรัฐบาลในเมือง 3 เมืองใหญ่ จำแนกตามเขตทางภูมิศาสตร์ ข้อมูลที่ได้เป็นเด็กจาก 81 ห้องเรียนที่เรียนวิชา ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยามีครูสอน 40 คน ซึ่งเป็นครูที่มีประสบการณ์สอน 5-25 ปี เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม QTI และ แบบวัดเจตคติทางวิทยาศาสตร์ TOSRA (Test of Science Related Attitudes) ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพของครูในมิติการใช้อำนาจบังคับมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกสนุกในการเรียนและความสนใจในวิทยาศาสตร์ ส่วนพฤติกรรมสัมพันธภาพในมิติความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติ 4 ด้าน คือ ด้านการสืบเสาะหาความรู้, ความสนุกในการเรียน, ความสนใจในวิทยาศาสตร์และความสนใจทางอาชีพ แต่อย่างไรก็ตาม เขาพบว่ามีเพียงเฉพาะพฤติกรรมสัมพันธภาพในมิติความใกล้ชิดเท่านั้นที่สามารถพยากรณ์เจตคติของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูกับนักศึกษาในลักษณะข้ามวิชา (ที่สอนโดยครูคนละคน) นั้น มีไม่มากนัก เช่น Levy, Wubbels, & Brekelmans (1992) ; Van Amelsvoort (1999) ที่พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูที่สอนภาษากับวิชาอื่น และพบว่าผลการศึกษเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพในมิติการใช้อำนาจบังคับจะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ามิติความใกล้ชิดสำหรับครูสอนภาษาเมื่อเทียบกับวิชาอื่น ๆ den Brok, Brekelmans, & Wubbels (2004) ได้ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูกับผลการเรียนรู้ของเด็กมัธยมศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เรียนวิชาฟิสิกส์ และกลุ่มที่เรียนภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศ เครื่องมือวัดเป็นใช้แบบสอบถาม QTI ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพของครูในมิติใช้อำนาจบังคับ และมิติความใกล้ชิด ต่างก็มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการเรียนทั้งทางพุทธิพิสัยและจิตพิสัย พฤติกรรมสัมพันธภาพสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการเรียนรู้ได้ทั้งด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย โดยพฤติกรรมสัมพันธภาพของครูสามารถอธิบายผล

การเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของกลุ่มวิชาฟิสิกส์ได้ร้อยละ 14.7-67 และสามารถอธิบายผลการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของกลุ่มวิชาภาษาละหว่างร้อยละ 3.5-50

จากงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครู กับผลการเรียนของผู้เรียนตามที่กล่าวมา สรุปได้ว่ามีหลายเรื่องพบผลสอดคล้องกัน แต่งานวิจัยหลายเรื่องก็มีข้อจำกัดและมีข้อนำสังเกตหลายประการ เช่น งานวิจัยเกือบทั้งหมดไม่มีการศึกษาที่ใช้เทคนิคพหุระดับ แต่ใช้การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์หรือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มในระดับเดียว นอกจากนี้งานวิจัยหลายเรื่องได้องค์ความรู้ที่ดีแต่ก็มีจุดอ่อน เพราะเป็นเทคนิคที่ให้ผลที่การประมาณค่าสูงเกินไป (overestimated) เนื่องจากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเหล่านั้นมักตั้งอยู่บนข้อตกลงเบื้องต้นว่า กลุ่มตัวอย่างต้องได้มาจากการสุ่มเด็กเป็นรายคนจากกลุ่ม แต่การศึกษาจริงมักเลือกศึกษากับเด็กทั้งชั้นโดยการสุ่มกลุ่มเรียน ซึ่งคำตอบของเด็กจากการสุ่มชั้นเรียนมาจะได้ข้อมูลที่คล้ายกันมากกว่าการถามเด็กที่สุ่มมาเป็นรายคนจากหลายกลุ่ม เด็กในกลุ่มเดียวกันมักได้ประสบการณ์คล้าย ๆ กันและให้ข้อมูลคล้าย ๆ กัน ดังนั้นการดำเนินการเช่นนี้ค่าสหสัมพันธ์ที่ได้จะสูงเกินจริง แต่อย่างไรก็ตาม ผลสรุปจากการวิจัยที่ได้นำเสนอมานี้ สอดคล้องและเป็นไปตามแนวคิดพื้นฐานเชิงทฤษฎีที่ Chiew (n.d.) ได้สรุปไว้ว่า ลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงบวกของผู้สอนจะส่งผลให้เกิดการมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ในทางตรงข้าม นักเรียนในชั้นเรียนของครูที่มีลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงลบ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติเชิงลบต่อการเรียนและจะส่งผลทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บทสรุป

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ได้เน้นที่ระบบการสื่อสารอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ด้วยวาจา และภาษาท่าทาง และการปฏิบัติต่อกันและกัน ระบบการสื่อสารดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศในการเรียนการสอนและระดับสัมพันธ์ภาพที่เกิดขึ้น รูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนที่น่าสนใจ คือ Model for Interpersonal Teacher Behavior (MITB) ซึ่งรูปแบบนี้ได้แบ่งมิติพฤติกรรมออกเป็น 2 มิติ คือ มิติการบังคับควบคุม (Influence Dimension) และมิติความใกล้ชิด (Proximity Dimension) จากมิติดังกล่าวสามารถจำแนกพฤติกรรมของผู้สอนออกได้เป็น 8 ประเภท ในการวัดพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพมักใช้วิธีการวัดการรับรู้ของนักศึกษาต่อพฤติกรรมของผู้สอนตามพฤติกรรมทั้ง 8 ประเภทดังกล่าว โดยใช้แบบสอบถามปฏิสัมพันธ์ของครู หรือ Questionnaire on Teacher Interaction (QTI)

การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ที่ได้ศึกษานบนพื้นฐานของมิติพฤติกรรมมีหลายเรื่อง ซึ่งผลที่พบส่วนใหญ่สามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ

1. พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงบวกของผู้สอน เช่น พฤติกรรมแบบผู้นำ พฤติกรรมแบบคอยช่วยเหลือ/เป็นมิตร พฤติกรรมแบบผู้มีความเข้าใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการเรียนรู้ทั้งด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย

2. พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพเชิงลบของผู้สอน เช่น พฤติกรรมแบบไม่อยู่กับร่องกับรอย พฤติกรรมแบบแสดงความไม่พึงพอใจ พฤติกรรมแบบชอบตักเตือน และพฤติกรรมแบบเข้มงวดกวดขัน มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลการเรียนรู้ทั้งด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย

แต่อย่างไรก็ตาม รายละเอียดของผลการวิจัยบางเรื่องยังมีข้อแตกต่างและขัดแย้งกัน เช่น งานวิจัยบางเรื่องพบว่าการรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูในมิติความใกล้ชิดกับผลการเรียนด้านพุทธิพิสัยมีความสัมพันธ์กันแบบเส้นโค้งไม่ใช่แบบเส้นตรง หรือบางเรื่องพบว่า การรับรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของครูทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่างก็มีความสัมพันธ์ต่ำกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของคนอื่น ๆ จึงทำให้เกิดความสับสนในการสรุปผลและการนำไปประยุกต์ใช้ ความแตกต่างของผลวิจัยนี้จะเป็นโจทย์วิจัยที่น่าสนใจเพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจนและเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนต่อไป

รายการอ้างอิง

- ทวิกา ตั้งประภา. (2556). การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน: กรณีศึกษาการยกระดับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา “สมรรถนะและผลลัพธ์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21” ของประเทศสิงคโปร์. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 41(3), 213-227.
- เบญญาภา คงมาลัย และ ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2558). การพัฒนาสมรรถนะการจัดการความรู้ของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 43(1), 37-47.
- Blumenfield , P.C. , & Meece , J.L. (1985). Life in classrooms revisited. *Theory into Practice*, 24, 50-56.
- Brekelmans, J.M.G., Wubbels Th., & Creton, H.A, (1990). A study of student perception of physics teacher behavior, *Journal of Research in Science Teaching*, 27, 335-350.
- Brekelmans, M., Wubbels, Th., & den Brok, P, (2002). Teacher experience and the teacher-student relationship in the classroom environment, In S.C. Goh and M.S. Khine (Eds.). *Studies in educational learning environments: An international perspective*, (73-100). Singapore : New World Scientific.
- Chiew, G.H.,(n.d.). Inducing a model of interpersonal teacher behavior. *Teaching and Learning*, 15(1), 30-40
- Creemers, B.P.M. (1994). *The effective classroom*. London : Cassell. den Brok, P. (2001). *Teaching and student outcomes. A study on teachers’ thoughts and actions from an interpersonal and a learning activities perspective*. Utrecht: W.CC.
- den Brok, P., Brekelmans, M. &Wubbels, T. (2004). Interpersonal teacher behavior and student outcomes. *School Effectiveness and School Improvement*, 15 (3/4), 407-442

- Evans, H.M. (1998). *A study of students' cultural background and teacher-student interpersonal behavior in secondary science classrooms in Australia*. (Doctoral Dissertation), Curtin University of Technology.
- Fisher, D., Fraser, B., & Cresswell, J. (1995). Using the "Questionnaire on Teacher Interaction" in the Professional Development of Teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 20(1), 8-18
- Goh, S.C. (1994). *Interpersonal teacher behavior, classroom climate and student outcomes in primary mathematics classes in Singapore*. (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology.
- Henderson, D.G. (1995). *A study of the classroom and laboratory environments and student attitude and achievement in senior secondary biology classes*. (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology.
- Leary, T. (1957). *An interpersonal diagnosis of personality*, New York : Ronald Press Company.
- Levy, J., Wubbels, Th., & Brekelmans, M. (1992). Student and teacher characteristics and perceptions of teacher communication style. *Journal of Classroom Interaction*, 27, 23-29
- Rawnsley, D.G. (1997). *Associations between classroom learning environments, Teacher interpersonal behavior and student outcomes in secondary mathematics classrooms*. (Ph.D. Dissertation), Curtin University of Technology.
- Reynolds, D. (1995). The effective school: An inaugural lecture. *Evaluation and Research in Education*, 9, 57-73
- Telli, S., den Brok, P. & Cakiroglu (2007-2008). Teacher-student Interpersonal Behavior in Secondary Science Classes in Turkey. *Journal of Classroom Interaction*, 42 (2), 31-40
- Van Amelsvoort, J. (1999). *Perspective on instruction, motivation, and self regulation*. Doctoral dissertation, Radboud University.
- Wei, M., den Brok, P. & Zhou, Y. (2009). Teacher interpersonal behavior and student achievement in English as a Foreign Language Classrooms in China. *Learning Environment Research*, 12, 157-174
- Wubbels,Th. & Levy, J. (1991). A comparison of interpersonal behavior of Dutch and American Teachers. *International Journal of Intercultural Relations*, 15, 1-18
- Wubbels, Th., & Brekelmans, M. (2005). Two decades of research on teacher-student relationships in class. *International Journal of Educational Research*, 43, 6-24

- Wubbels, Th., Brekelmans, M., den Brok, P., & van Trartwijk, J. (2006). An interpersonal perspective on classroom management in secondary classrooms in the Netherlands. In. C. Everson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management : Research, practice and contemporary issues* (1161-1191). New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wubbels,Th., & Creton, H., & Hooymayers, H. (1985, March). *Discipline problems of beginning teachers, interpersonal teacher behavior mapped out*. Paper presented at the annual meeting of American Educational Research Association, Il. :Chicago.

ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ อิศรปรีดา อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อีเมล: prasartis@gmail.com

ดร.ธีรประภา ทองวิเศษ ผู้อำนวยการฝ่ายสาธารณสุขและการศึกษา เทศบาลหนองขอนกว้าง อุตรธานี
อีเมล: teenar_t@hotmail.com